

kwam het voor dat Russische divisies of kleinere formaties die omsingeld waren, de omsingeling wisten te doorbreken en doorvochten. Op 27 juli rapporteerde de *Abwehr* dat de Russen bezig waren, 25 nieuwe divisies op te stellen; een week later, dat er in plaats van de 29 Russische tankdivisies die men vermoed had, al 50 geïdentificeerd waren; nogmaals een week later, dat de Sowjet-Unie de beschikking scheen te hebben over een totale strijdmacht niet van 200 maar van niet minder dan 360 divisies! Russische tanks waren gesignaleerd die sneller en beter bewapend waren dan de beste Duitse!

De stemming in Hitlers hoofdkwartier bleef er een van vertrouwen in de goede afloop van het immense avontuur waarin men zich gestort had, maar de uitgelatenheid vervluchtigde.

Eerste reacties

Op dezelfde dag waarop Duitsland de Sowjet-Unie overviel, maakte Churchill duidelijk dat Engeland de Russen voortaan als bondgenoten beschouwde. Dat zijn *Chiefs of Staff* van mening waren dat de Duitsers misschien wel in drie tot vier weken in Moskou zouden zijn¹, achtte hij irrelevant: *'Any man or state who fights on against Nazidom will have our aid'*, zei Churchill in een radiotoespraak die op zondagavond uitgezonden werd, en wanneer Hitler dacht dat de anti-communistische overtuiging van de overweldigende meerderheid van het Engelse volk (een overtuiging die Churchill niet verloochende) Engeland er toe zou bewegen, zijn doelstellingen te wijzigen, dat vergiste hij zich. *'We have'*, aldus de Britse premier,

'but one aim and one single, irrevocable purpose. We are resolved to destroy Hitler and every vestige of the Nazi-regime. From this purpose nothing will turn us - nothing. We will never parley, we will never negotiate with Hitler or any of his gang. We shall fight him by land, we shall fight him by sea, we shall fight him in the air until, with God's help, we have rid the earth of his shadow and liberated its people from his yoke.'

Kloeke woorden! Ze waren miljoenen uit het hart gegrepen.

Niet minder strijdvaardig drukte koningin Wilhelmina zich uit die op dinsdagavond 24 juni via Radio Oranje sprak van een 'onverhoedse, verra-

¹ De Amerikaanse minister van oorlog, Stimson, dacht dat de Duitsers voor het verslaan van de Sowjet-Unie misschien maar één maand doch hoogstens drie maanden nodig zouden hebben.